GRIGORY PETROV
Beyaz Zambaklar Ülkesi'nin yazarı

İDEAL ÖĞRETMEN

Prof. Dr. S. A. Raçinski'nin, öğretmen ve öğrencilere örnek olacak gerçek hayat hikâyesi

zafer YAYINLARI

İçindekiler

Önsöz

'RAÇÎNSKl' adlı dosyayı bilgisayarımdan ilk açıp okuduğumda, bu kitabın birkaç boyutu aynı anda içinde barındırdığını düşündüm: Bir boyutuyla bir eğitim kitabı, bir boyutuyla Rusya'nın belli bir dönemine ışık tuttuğu için bir dönem kitabı, belli bir idealist eğitim felsefesini açı ğa vuran boyutuyla da bir idealizm kitabı.

Doğrusu, bir Türk okuru için bu boyutlar içinde en çok işimize yarayacak olanın, kitabın Rusya'nın belli bir dönemine ışık tutma niteliği olduğunu düşünüyorum. Neden derseniz, zengin bir kültürel muhtevaya sahip bir medeniyetin üyeleri olarak, elbette istisnalarımız olsa da, kendi dışımızdaki toplumları, onların kültürlerini ve tarihlerini pek iyi bilmiyoruz. Belki kendi zenginliğimizin bize yeterli gelmesi bizi bu noktada pek 'dışarı'yla ilgilenmekten alıkoyuyor.

Kuşkusuz, bu eksikliğimizi gidermenin en iyi yolu, o toplumların insanlarıyla kitaplardan değil de, belli bir ilişki zemini geliştirip yüz yüze tanışmak ve onları daha iyi tanımaya gayret etmekten geçer. Eğer bu mümkün olmuyorsa, o zaman ikinci iyi yol, o toplumların halk tabanındaki yapılarını, dertlerini, çelişkilerini ve aynı zamanda ideallerini açığa vuran yine o toplumun ferdlerinin elinden çıkan hikâye ve romanları okumaktır.

İşte Raçinski, bana bu çerçevede önemli gözüken bir kitap. 20. yüzyılın arefesindeki bir Rusya'da toplumun üst kesimleri ile alt kesimleri arasında nasıl bir mesafenin mevcut olduğu bu kitapta gayet net ortaya konuyor. Eğitim ve ahlâk açısından geniş halk yığınlarına kayda değer bir şey verememiş ve hatta bunu yapmanın doğru bir şey olmayacağını düşünen Rus bürokrat ve aydın kesimi, halkı cebrî yollarla kontrol altında tutmanın en doğru yol olduğunu sanıyor. Halk ise bu kılavuzsuz ortamda kendisini bir derece vahşi bir hayata ve içkinin yavaş yavaş öldüren uyuşturucu kollarına teslim etmiş, amaçsız bir hayat sürüyor.

Kitabın tonunda duran bu aydın halk çatışmasına ilişkin tema, akla, bizim hemen her dönemde ama yoğun olarak 1940-60 arasında yaşadığımız aydın halk çatışmasını çağrıştırıyor kısmen de olsa. Sadece bu bile, bir tek bizde yaşandığını sandığımız bir toplum içi çatışmanın aslında başka toplumlarda da yaşanabilecek, yaşanmış bir olay olduğunu öğretmesi bakımından önemli. Bu arada küçücük bir karşılaştırma yaparsak, Türk aydınının Rus aydınlarından daha 'ileri' bir noktada oldukları da gözüküyor. Zira bizimkiler hiç olmazsa kendi bildikleri 'doğru'lan halka götürme gibi bir misyon biçmişlerdi kendilerine.

Kitabın ikinci önemli boyutu, bir 'eğitim kitabı' olması. Kitabın eğitim adına yaptığı en önemli katkı, kanaatimce, eğitimin hedefinin soyut bir 'idea' gibi sürekli yükseklere bakarken asıl eğitilmesi gereken halk içindeki insanların unutulmasının yanlışlığını vurgulamasıdır.

Gerçekten de eğitime seçkinci bakış, eğitimi kutsal bir düzeye, o kadar ki geniş halk kitlesinin çok üzerinde bir yere koyarak eğitim ile halk arasına büyük bir mesafe koyar. Özellikle ulus devletleşme sürecinin halk ile devlet arasında neden olduğu bu mesafe, yirminci yüzyıl boyunca eğitimin kanayan yarası ve eğitime vurulmuş en büyük darbe olmuştur.

Bu darbenin yol açtığı sonuçların en başında, eğitimin otoriter bir karaktere büründürülmesi gelir. Zira eğitimi (bilgiyi) çok yüksekte gören zihniyetler, halk eğitiminde "Siz bunlara layık değilsiniz ama," gibi bir yaklaşımla, son derece otoriter ve baskıcı bir eğitim tarzı geliştirmişlerdir. Eğitimin bu şekilde anlaşılması, öte yandan, devlet yöneticileri tarafından da olumlanmıştır. Çünkü otoriter bir eğitime tâbi tutulmak suretiyle insanların haklarını savunamayacak ölçüde sinmeleri, o dönemde onların da işine gelmiştir.

Eğitimle ilgili olarak kitapta vurgulanan bir başka önemli boyut ise, bizde henüz çok farkına varılamamış bir 'doğru'yla ilgili. O da, küçük

yaştaki çocukları eğitme durumunda olan öğretmenlerin aslında belki de ortalama bir üniversite hocasından bile daha bilgili ve yetkin olması gerektiğidir. Bu iki noktada önemlidir.

Birincisi, eğer çocuklar keşfedilmeyi bekleyen bir hazine ise, olabilecek en erken yaşta bu keşif yapılmalı ki çocuğun istidadı en yüksek seviyesine çıkarılabilsin. İkincisi ise küçük yaştaki çocuklara eğitim verirken yapılacak bir hata, onların kişiliği, öğrenme hevesleri, ahlâkî ve manevî gelişimleri üzerinde kritik ve bir o kadar da telafisi zor sonuçlar doğurur. Öyleyse bu çocukların öğretmenleri diğerlerine göre çok daha donanımlı ve bilgili olmalıdır. Ki bir toplumun en değerli hazineleri olan çocuklar ahlâk, kişilik, dikkat, motivasyon ve üretkenlik gibi temel taşlar noktasında 'hayat şişelerinin' içine bu taşları zamanında koymuş olsunlar.

Kitabın üçüncü önemli boyutu ise, bana göre bir 'idealizm kitabı' olması, üniversitede çok ünlü bir matematik profesörü olan kitabın kahramanı, kendisinden hiç beklenilmeyen bir kararla üniversiteden ayrıldığında, etrafındaki herkes onu fikrinden caydırmaya çalışır. Ama o bildiği bir doğruyu hayata geçirmek uğruna, kendi menfaatlerinden vazgeçmeyi ve döneminin hâkim anlayışının tersine hareket etmeyi başarır. Ona bu gücü veren, hiç kuşkusuz, iradesi ve ideal sahibi oluşu ve tabii aynı zamanda yetkinliğidir .

İdealizmin uçukluk diyerek hafife alındığı çağımızda, bu kitabın hikâyesi de belki uçuk bulunacaktır. Fakat tam da bu noktada, ben Nietzsche'nin 'Erdem nedir?' tartışmasında, Hegel'e verdiği cevabı hatırlıyorum. Hegel, erdem için "geçmişte yaşayan insanların şu anda yaşayan insanların önüne koydukları ödev ve yükümlülükleri yerine getirmek" tarifini yaptığında, Nietzsche'nin cevabı şu olmuştur: "Erdem, geçmişte yaşayan insanların şu anda yaşayan insanların önüne getirip koydukları bağlardan kurtulabilmek ve bağımsız olabilmektir."

Aslında her iki tanım da hakikatin bir ucunu ifade ediyor galiba.

Hem öncekilere kulak vermek, hem de kendi iradesinin önüne haksız ve gereksiz yere konmuş sınırları kaldırmaya çalışmak, ferdin tutması gereken yol olsa gerek. Peki idealizm bu tanımlar içinde nerede kalıyor?

Ben bu soruya yanıt olarak, irademizin önüne konmuş toplumsal sınırlamaları yeri geldiğinde tam tersi yönde hareket ederek kırabilmeyi sağlayacak vicdanî temel üzerine kurulmuş bir hayal gücü inşasıdır diyeceğim.

Ömer Baldık

Temmuz, 2005

Karar

188O'Lİ YILLARDA Moskova Üniversitesi'nin bütün profesörleri, öğrencileri ve Moskova'nın okumuş kesimine mensup olanlar büyük bir şaşkınlık yaşıyorlardı.

Çünkü tanık oldukları şey, o güne kadar görülmemiş bir şeydi...

Üniversitenin en genç Matematik Profesörü S. A.Raçinski, Üniversitedeki kürsüsünden istifa edip ayrılmış, Rusya'nın Smolenska Eyaleti'nin Tatevo Köyü'nde öğretmenliğe atanması için Eğitim Bakanlığı'na bir dilekçe vermişti.

Profesör Raçinski, çok genç olmakla beraber, bilim dünyasında büyük bir ün kazanmıştı. Yazdığı matematik kitaplarının bir çoğu, Rusça'dan başka Fransızca, İngilizce ve Almanca'ya tercüme edilmişti.

Bu genç bilim adamının yabancı ülkelerin bilim adamları arasında da büyük bir şöhreti vardı. Zaten Raçinski'nin yazdığı kitaplara bakılınca, kendisinin güçlü bir zekâya, geniş ve derin bir bilgiye sahip olduğu anlaşılıyordu. Raçinski kendisinden önceki matematikçilerden hiçbirinin varlığından bile haberdar olmadığı bir takım yeni görüşleri ortaya atmış; bununla da kalmayıp, bu yeni problemlerin nasıl çözümleneceğini de göstermişti. O günün Avrupa'sının bilim adamları, Raçinski'nin Matematik bilimine büyük katkılarının ve hizmetlerinin olacağına inanıyorlardı.

Üniversite öğrencileri de bu genç profesörlerini çok severler; ders verdiği zaman amfiye doluşur, onu büyük bir saygı ve dikkatle izlerlerdi.

Bir eğitimci olarak Raçinski, gerçekten usta bir sanatkârdı. Onun dersleri, başkalarının yaptığı gibi, bir takım kuru ve cansız anlatımdan ibaret değildi. Profesörün ruh ve fikir dünyası daima canlı, ders sunumları da çok zevkli ve heyecanlı idi.

Öğrencileri, profesörün verdiği bilgilerden yararlanmakla kalmaz; bu büyük insanın akıl ve mantığından süzülen fikirlerin derinliğinden ve ortaya

koyduğu ispatlarının gücünden de, ayrıca bir zevk alırlardı. Profesörün derslerini izleyenler, kâinatın eşsiz güzelliğini, yaratılışın olağanüstülüğünü ve insan dahil bütün varlıklar arasındaki birlikteliğin ahengini, Matematik hesap ve denklemleriyle görmek ve öğrenmekten büyük bir coşku duyarlardı.

Raçinski'nin Moskova Üniversitesi'nde göreve başlaması, henüz on yılı bile geçmemişti. Bu kısa zaman içinde öğrencilerinden üçü, profesörlüğe aday gösterilmişler; hatta bunlar da kendilerini yetiştiren hocaları gibi seçkin birer bilim adamı olmuşlardı. Bütün bunlardan anlaşılıyordu ki, Raçinski, derin araştırmaları ve geniş bilgisinin yanısıra, 'adam' yetiştirmek gibi güçlü bir yeteneğe de sahipti.

Fakat şimdi, bilim dünyası onunla övünürken ve bir çok Matematik bilgini ondan önemli buluşlar beklerken, bu genç profesör, kendi arzusu ile üniversitedeki eğitim ve öğretim çalışmalarına son veriyordu.

Herkes, "Ama neden?" diye birbirine soruyordu.

Genellikle bu soruya verilen cevap şöyleydi: "Niçin mi diyorsunuz? Bir köyde, sıradan bir köy öğretmeni olmak için!.."

Bu tuhaf haberi duyanlar şaşkınlık içindeydiler.

Hatta içlerinden bazıları:

"Zaten bu Matematikçiler biraz anormal insanlardır; akıl ve zihinleri karmakarışıktır. Onlar hayatı da anlamamışlardır. Raçinski denilen adam da bunlardan birisidir. Büyük zannettiğimiz bu profesör de, büsbütün aklını yitirmiş görünüyor," gibi konuşmaya bile başlamışlardı.

Bu haberi duyan üniversitenin rektörü de öfkesinden köpürüyor, Raçinski'ye şöyle sitem ediyordu: "Yahu! Sen ne yapıyorsun? Bu saatten sonra küçük bir çocuk gibi, ıssız bir adaya düşen Robenson rolünü mü oynamak istiyorsun? Şimdiye kadar elde ettiğin bu güzel kariyeri, ve kurduğun bu sağlam binayı kendi elinle yıkmaya mı çalışıyorsun?!.."

Profesörün dostları da kendisini eleştirerek şöyle diyorlardı: "Senin bu kararının, düşünmeden yapılmış bir iş olduğunun farkında mısın? Köy okullarında öğretmenlik senin neyine gerek? Şöyle böyle liseyi bitirmiş olan hemen her genç, senin köyüne rahatlıkla öğretmen olabilir. Fakat Moskova üniversitesi senin gibi bilim adamını bir daha kolay kolay bulamaz. Bir köy okulunun öğretmeni olmak için, ne senin zekâna, ne de senin bilgine gerek vardır! Ne yapmak ve nereye doğru gitmek istediğini bir kere daha düşün!.. Üniversite profesörlüğü nerede, köy öğretmenliği nerede?.. Bir profesörün köy öğretmenliğini kabul etmesi demek, üniversitenin temellerini sarsması demektir. Artık bundan sonra büyük bilginlerimizin kitaplarını köy odasının sobasına atıp da orasını ısıtmaya mı sıra geldi? Bir kez daha düşün!. Sen bu geniş bilginle o ıssız ve karanlık köşede ne yapabilirsin? Sen çok yüksek olan manevî gücünü ve o büyük yeteneklerini dipsiz bir uçurumdan aşağıya doğru atıyorsun!.."

Profesör Raçinski bu sözlere şöyle karşılık veriyordu: "Beyler! Hata ediyorsunuz! Ben sizin sandığınız gibi, engin bilgilerimi ve büyük yeteneğimi fırlatıp uçuruma atmaya gitmiyorum. Ben bu bilgilerimle halkın arasında gizli kalmış yeni yetenekleri keşfetmeye, onları bulup çıkarmaya gidiyorum.

Hepiniz çok iyi bilirsiniz ki, toprağın altından petrol çıkarmak isteyenler, yeryüzünü delerler. Bazen de bu işi yaparken çok derinlere kadar inerler. Bu amaç uğrunda çok paralar, çok emekler harcarlar...

İşte ben bugün, milletin ruhunun derinliklerinde binlerce yıllardan beri gizli kalmış olan büyük yetenekleri bulup ortaya çıkarmak için köylere gidiyorum. Hepiniz bilirsiniz ki, dünyaya gelen kedi ve köpek yavrularının gözleri ilk günlerde kapalıdır. Bunlar hiçbir şey görmezler. Yavruların gözleri yavaş yavaş ve sonradan açılır.

Şimdi bir kez de nüfusu yüz milyonun üzerinde olan milletimizin hâlini siz düşünün! Allah bunlara birçok yetenekler verdiği halde, maalesef bu yeteneklerin birçoğu gelişemeden kalmıştır. Dünyaya en büyük edebiyatçıları yetiştirmiş, yüz milyondan fazla nüfusa sahip olan bir ulusun, bugün kendi yazarlarını okuyacak insanları bile yoktur. Bu milletin yüzde altmışı, bugün okuma yazma nimetinden yoksundur.

Ülkemizdeki okulların sayısı ise çok azdır. Var olan okullarda ise genelde iyi bir öğretmen yoktur. Bu okullara giden çocuklar öğrendiklerini papağan gibi ezberleyerek öğrenmişlerdir.

Okullarda çocuklara doğru dürüst bir eğitim vermiyorlar. Hayatı anlamanın metodunu öğretmiyorlar; insanların ruhlarında gizlenmiş olan duyguları uyandırmıyorlar. Milyonlarca insanımızın beyinleri, işlenmemiş çorak topraklar gibi duruyor, hiçbir meyve vermiyor.

Çevremizde konuşulan sözlere kulak verecek olursanız, herkesin milletinin zekâsıyla övündüğünü duyarsınız. Hemen herkes, "Bizim toprağımız, dünyanın en zengin toprağıdır" diye övünür durur.

Gerçekten de bu vatan topraklarının altı, en kıymetli madenlerle doludur. Orada her şey vardır; kömür, demir, tuz, petrol, kurşun, bakır... Ormanlarımız geniştir ve büyüktür. Birçok fabrikalara çok az bir masrafla enerji sağlayacak sularımız, çağlayanlarımız vardır..."

Raçinski, kendisini suçlayanların gözlerine bakarak konuşmasına şöyle devam ediyordu:

"Bu suçlamaları dinlerken, kalbimde bir üzüntü duyuyorum. Abartılı övgülere bakılacak olursa, bizde her şey var. Fakat gerçekte ise hiçbir şey yok!.. Topraklarımızın zengin olduğundan hiç kimsenin şüphesi yok!

Fakat bu toprakların üstünde yaşayan insanlar çok fakir durumdadırlar. Bu insanlar, bu topraklarda pek az şey üretiyorlar. Kendilerine gerekli olan şeylerin büyük bir kısmını, başka ülkelerden satın alıyorlar. Yabancıların

ürettikleri âletleri kullanıyorlar. Vatandaşlarımız makineler, kumaşlar, hazır elbise ve ayakkabılar satın alıyorlar; cam, ilâç ve sabun alıyorlar; her cins damızlık hayvan, temiz tohumluk buğday satın alıyorlar; hatta kâğıt, mum ve boya malzemelerini bile dışarıdan alıyorlar.

Acaba daha neler satın almıyoruz? Bir düşünün ve bunu siz söyleyin!.. Bütün bunlara karşılık biz ne üretiyoruz peki? Çok az şey değil mi? Kurşun kalemden tutun da, iğne iplik ve düğmelere varıncaya kadar en basit şeyleri dahi dışarıdan alıyoruz. Eğer dışarıdan getirttiğimiz düğmeler olmasaydı, pantolonlarımızı bile ilikleyemeyecektik. Dış ülkelerde dokunan ve dikilen mendiller olmasaydı, burnumuzu silecek bir bez parçası bile bulamayacaktık. İthal edilen bıçak, kaşık ve çatallar olmasaydı, neredeyse sofrada yemek bile yiyemeyecektik.

Kısacası, 'Bunu da biz ürettik' diyebileceğimiz hiçbir şeyimiz yok! Yurdumuza her şey dışardan ithal ediliyor. Hem de nasıl? Ateş pahasına değil mi? Bu eşyalar çok pahalıya mâl olduğundan, bedellerini peşin ödeyemiyoruz. Yabancı mallarım ancak taksitle satın alabiliyoruz. Bunun sonucunda da bu eşyaların fiyatları da kat kat yükseliyor. Ama biz gene yersiz ve abartılı övünmelere devam ediyoruz: 'Bizim ülkemiz dünyanın en zengin ülkelerinden biridir' diyoruz. Buna karşın insanlarımızın nasıl bir hayat yaşadıklarına dikkatle bakın!.. Düşünün ki, yüz milyonlarca insan ve koskoca bir millet eğitimin nimetlerinden tamamen mahrum ve yoksun bir durumdadır.

Yüz milyonluk bir ulusu oluşturan insanlar, yeni doğmuş köpek yavruları gibi, gözlerinin açılmasını bekliyor. Bütün bir millet hâlâ kördür. Kör doğan köpek yavrularının gözleri bile bir iki hafta sonra açılır.

Halbuki, Rus milletinin gözü; yüz, beş yüz, belki de bin yıldan beri açılmamıştır. Bu gerçeği düşünmek bile insanın içine ürperti veriyor.

Köylerde yaşayan insanlarımızın nasıl bir hayat yaşadığına dikkat ediniz! Onların evleri dardır ve üstelik karanlıktır ve rutubet kokmaktadır. Pencereleri küçük ve tavanları alçaktır. Bu köylülerin hayatları da, yaşadıkları evler gibi soğuk ve berbattır. Erkeklerin kadınlara karşı olan davranışları ise, hayvanlara yapılan muamelelerden pek farklı değildir. Köylülerimiz zamanlarını ilkel bir hayat yaşayan insanlar gibi, birtakım dedikodularla, birbirlerini çekiştirmelerle geçiriyorlar.

Birbirleriyle kavga ediyorlar. Aptalcasına içki içiyorlar, kısacası büyük bir hızla ahlâkî çöküş yaşıyorlar.

Birçok bölgelerimizde yaşayan halkın büyük bir kısmı da, Verem, Frengi gibi öldürücü hastalıklar içinde kıvranmaktadır. Rusya'da Trahom denilen göz hastalığından her yıl on binlerce kişi görme duyusunu kaybetmektedir. Kuşpalazından, Çiçek hastalığından ya da bakımsızlık yüzünden her yıl yüz binlerce küçük çocuk telef oluyor da, biz hâlâ; 'Rus milleti çok zekidir, çok çalışkandır, yeteneklidir, iyidir, naziktir, asildir* diye övünüp duruyoruz."

"Profesör Raçinski Delirmiş!"

SALONDA kısa bir sessizlik oldu. Ardından Profesör Raçinski, sözlerine kaldığı yerden aynı heyecanla devam etti: "Evet, sizin söyledikleriniz doğrudur. Bunu ben de kabul ediyorum. Toprağımızın içinde zengin madenler vardır. Yalnız, bu madenler çok defa yerin derinliklerinde bulunur. Bir kısım gayretli ve çalışkan insanlar onu yeryüzüne çıkarmak için ümit ve sebatla çalışıp, derin kuyular kazarlar. Dünyamızın manevî zenginlikleri de bunun gibidir; halkımızın ruhunda gizlenen servetler de böyledir. Kömür, tuz, demir kendi kendine yeryüzüne çıkmaz. İnsan, yeri kaza kaza onları meydana çıkarabilir.

İşte ben de, halkımızın akıl ve vicdanında gömülü ve gizli olan kıymetli cevherleri meydana çıkarmak için doğduğum köye gidiyorum."

O zamanlar genç bir Jeoloji bilim adamı olan ve daha sonraları da dünyadaki en seçkin üniversitelerin pek çoğunda ders veren 'Pavlof isminde bir kişi, profesör Raçinski'nin sözlerine şöyle itiraz etti:

"Sayın Profesör! Sizin gerçek yeriniz maden kuyularında değildir. Siz, kariyeri belli, usta bir mühendissiniz. Sıradan bir maden işçisi değilsiniz. Şu atalar sözünü size hatırlatırım: 'Büyük gemiler, büyük seferler yaparlar.' Siz, yolcuları bir nehrin kıyısından diğer bir kıyıya taşıyan küçük bir sandal değilsiniz. Siz okyanusları aşabilecek büyük bir transatlantiksiniz."

Aklını kaçırmış olduğunu sandıkları bir arkadaşlarını uyarmak için orada bulunan diğer profesörler, genç jeologun bu sözlerini "Bravo, Bravo!" diyerek alkışladılar.

Profesör Raçinski, ümitsizce başını sallayıp, şu cevabı verdi: "Ben bu sözlerinizde övgüye ve takdire değer bir şey görmüyorum. Bu alkışların da bence hiçbir mânâsı yoktur. Varsayalım ki, mesele sizin dediğiniz gibi olsun!.. Ben de sizin söylediğiniz gibi okyanusları aşacak güçte bir transatlantik olayım. Ancak siz de çok iyi bilirsiniz ki, bu halkın cehaleti de

kocaman bir okyanus gibidir. Milyonlarca köylünün derin ve kara cahilliği karşısında, biz oralara sadece çok az bilgi sahibi olan yeni yetme öğretmenleri göndermekle yetiniyoruz.

Niçin şehirlerdeki evlerimizin pencereleri büyük olsun da, köylerdeki evlerin pencereleri küçük cam parçalarından ibaret kalsın? Cam parçaları da kırılınca, onların yerlerini kâğıt ya da bezden paçavralarla kapasınlar? Acaba köylülerin, ışığa, ısıya ve temiz havaya daha mı az ihtiyaçları vardır?

Ama siz de bilirsiniz ki, büyük pencereler için büyük camlar lâzımdır. Bunlar ise pahalıdır. İşte bu nedenle köylülerin bir kısmı evlerine pencere bile açmaktan mahrumdurlar.

Eğitim ve öğretim işi de buna benzer. Köylerimizde de daha düzeyli ve doyurucu eğitim veren okullara ihtiyaç vardır. Fakat bunlar pahalıya mâl olduğundan, köy halkına kalitesi düşük ve süresi daha az olan bir eğitim verilmek isteniyor.

Eğitim yılları az ve eğitimi kalitesiz olan küçük okullar, bir kibrit çöpünün alevine benzer. Işığı birkaç saniye sürer. Yanınca, etrafında ancak birkaç metrelik bir alanı aydınlatır. Milletin kafasındaki karanlığı yırtmak için deniz feneri kadar ışık saçan büyük lambalar ve projektörler gereklidir. İşte ben, bu kararımla, doğduğum ve büyüdüğüm köyde büyük bir eğitim ve öğretim meşalesini tutuşturmak istiyorum."

Genç jeolog, Raçinski'nin bu sözlerine de şöyle itiraz etti: "Fakat siz bu hareketinizle kendi üniversitenizdeki büyük bir meşaleyi, söndürüyorsunuz."

Raçinski:

"Üniversitemizde benden başka daha birçok meşaleler vardır. Hiç olmazsa, yetiştirdiğim öğrencilerden birisi bile, benim yerime geçebilir. Hükümet merkezine çok uzak olan Tatevo Köyünde ise, koyu bir karanlık hüküm sürmektedir. Orası benim küçük vatanımdır.

Yüz milyon nüfuslu Rusya'da ise, birçok insanın kafası ve ruhu boğucu, sıkıntılı bir karanlık içinde çırpınmaktadır.

Bir insan, gerçek manâsıyla canlı bir mum gibi değil midir? Eğer bu mum yanmazsa, etrafını aydınlatmazsa, insan hayatının kıymeti nedir? Siz de görüyorsunuz ki, Rusya'da henüz yanmayan milyonlarca mum var!..

Büyük bir mabet hayal ediniz. Fakat bu mabet büyük, çok büyük olsun!.. Bizim ülkemiz kadar büyük olsun!. Bu ülkede yaşayan halkların hepsi birlikte o mabetteki büyük bir avizeye benzer. Milletin her bir ferdi, bu avizenin bir mumu gibidir. Bütün mumların hep birden parladığını ve hiç sönmeden yanmaya başladığını düşününüz. Böyle bir manzaranın seyri ve hayali bile insana ne kadar büyük bir zevk verirdi?

Beyler! Böyle bir manzaranın güzelliğini bir daha düşününüz, ve sonra da memleketimizin bugünkü perişan hâlini göz önüne getiriniz!..

Siz, sık sık Rus halkıyla övünmesini bilirsiniz. Fakat bana söyler misiniz? Nüfusu yüz milyonu aşan bu milletin, bizden bugüne kadar aldığı ışık ve nur nedir?"

Bu soru karşısında Raçinski'nin dostları sustular.

Yalnız genç jeologun sesi işitildi:

"Siz kendinizi çok ucuza satıyorsunuz. Köy okullarında öğretmenliği, bütün Avrupa'ca tanınmış olan profesörlüğünüze tercih ediyorsunuz!"

Raçinski bu sözlere de acı bir gülümsemeyle cevap verdi:

"Benim nazarımda bu sözleriniz çok gülünçtür ve doğru değildir. Gerçekte ben bir şey kaybetmiyorum.

İlk gençliğimin hayallerini gerçekleştirmek için kendi köyüme gidiyorum" diyerek, konuşmasına devam etti: "Düşmanın elindeki en kıymetli toprakları fethedip alan kimseye ne derler? 'Fatih' derler, 'kahraman' derler değil mi? Ben bundan daha fazla bir şey yapmak istiyorum. Benim doğduğum şehirde on milyona yakın insan yaşıyor. İşte

ben bütün bu halkı cehaletin ve bilgisizliğin koyu karanlığından kurtarmak istiyorum.

Bir defacık olsun düşününüz; on milyonluk bir halk topluluğu. Eğer bu insanlar aydınlatılacak olursa bu büyük topluluğun arasından ne kadar değerli bilginler, sanatkârlar, edebiyatçılar, kâşifler kısacası milletimize diğer bir çok dallarda faydalı olabilecek insanlar ortaya çıkacaktır değil mi?"

Diğer profesörler susuyorlardı. Yalnız genç jeolog Raçinski'nin sözlerine küskün bir eda ile karşılık veriyordu: "Şimdi mesele anlaşıldı. Sen hepimizi, köylere gönderip öğretmenlik yaptırmak için aklımızı çelmeğe çalışıyorsun. Sana uğurlar olsun!.."

Raçinski:

"Kesinlikle hayır! Ben sizi ne aldatmak, ne de kandırmak istemiyorum. Benim köyüm, benim ruhumu kendine doğru çekiyor. Ben doğduğum topraklara gidiyorum" diye cevap verdi.

Jeolog:

"Arkadaş! Hepimiz görüyoruz ki, sen aklını büsbütün kaybetmişsin. Seni ikna etmek de imkânsız. Yolun açık olsun!.." dedi. Öteki arkadaşları da, Profesör Raçinski ile vedalaştılar. Salondan ayrılırlarken, kendi aralarında şöyle konuşuyorlardı:

"Bu adam gerçekten bir takım mucizeler gerçekleştirmek istiyor, fakat doğrusu, aklından da biraz zoru var galiba!.."

Tatevo

RAÇÎNSKİ idealleri uğruna kendi köyüne döndükten sonra hiç kimseden maddî ve manevî bir yardım görmedi. O zaman Eğitim Bakanlığı'nın başında Kont Deliyanof adında biri bulunuyordu. Deliyanof, saray ve çevresine yakın biriydi ve yaratılış itibariyle kaba bir adamdı. Rus Çarı'mn başlıca akıl hocalarından olan Pobenosofun peşinden hiç ayrılmaz bir kölesi gibiydi.

Raçinski'nin köy okuluna öğretmen atanmak üzere vermiş olduğu dilekçeyi kendisine ilettikleri zaman Deliyanof şöyle bağırmıştı: "Ne? Raçinski köy öğretmeni mi olmak istiyor? Bu adam delirdi mi? Eğer ben onu çocukluğundan beri tanımamış olsaydım, 'Bu adam halkı devlete karşı ayaklandırmak istiyor,' derdim.

Fakat ben Raçinski'yi tanırım. Onun siyasetle filan bir ilişkisi yoktur. O barış adamıdır.

Bu adam köylerdeki sarhoş mujiklerin (köylülerin) arasında ne yapabilir ki. Rus köylerinde profesörlere değil, eli kamçılı jandarmalara ihtiyaç vardır. Halk gittikçe bozuluyor; durmaksızın dayak, kamçı ve baskı istiyor.

Zavallı Raçinski ise, köylere öğretmen olarak gidecekmiş. Ne yapalım? Bir defa denesin bakalım! Yıl sonuna varmaz, gene kendiliğinden Moskova'ya döner."

Bütün çiftlik ve arazi sahipleri yeni köy öğretmenini soğuk bir şekilde karşıladılar; yüzüne karşı şöyle dediler: "Siz galiba bizim köylülerimizin ahlâkını bozmaya geldiniz! Bizim köylülerimiz bilimi ne yapsınlar?

Halkın esasen okumak falan istediği yok.

Siz köylüleri tanımazsınız. Onlar kaba hayvanlardır.

Bundan da kötüsü, yırtıcı hayvan gibidirler. Rus köylüsü yalnız sopadan anlar; okumak istemez. Köylülerimize bilim değil, meyhane lâzımdır, içki

lâzımdır. Hele senin derin bilginden hiçbir şey anlamaz. Sen olmasan da, köylü toprağını nasıl süreceğini, ekinini nasıl ekip biçeceğini bilirler onlar.

Haa! Şunu da dikkate almalısınız ki, bizim köylülerimiz tembeldirler; onları bir işe yönlendirebilmek için öküzü dürter gibi dürtmek gerek. Zevk ve eğlenceye gelince, köylülerin kendilerine özgü eğlenceleri vardır.

İçkiye kavuşmak, onlar için en büyük mutluluktur."

Bu sözleri dinlerken yüzünü dehşet ve korku kaplayan Raçinski, o çiftlik sahiplerine şöyle cevap verdi: "Sizde hiç utanma yok mu? Bu iğrenç sözleri kimin hakkında söylüyorsunuz? Kendinizin de içinde yaşadığı bu millet hakkında değil mi? Hem de bu sözleri kimin ağzından işitiyoruz? Halkın aydınları ve zengin seçkinleri sayılan sizlerden değil mi?

Sizi besleyen bu köylüdür. O köylü ki, size medeniyetin bütün nimetlerini her vesile ile sunmak ve rahat bir hayat yaşatmak için hiçbir fedakârlığı esirgemiyor.

Acaba Rusya'da bulunan yüz milyondan fazla halkın birçoğu nasıl bir hayat yaşıyor?

İnsanların yollan yoktur! Nerede bir yol varsa, o da mutlaka bozuktur. Gidecek okulları da yoktur! Nerede bir okul varsa, o da kırık döküktür ve mutlaka birkaç yıldan fazla eğitim verememektedir. Halkın hastaneleri yoktur, hastalarına bakacak doktorları da yoktur. Hastalanan köylülerin tedavisine imkân yoktur.

Yaratılış itibariyle akıllı, iyi yürekli ve asil karakterli olan bu yüz milyondan fazla halk, bu haliyle kendi vatanında öksüz gibidir.

Bunları düşünen yok! Biz bu insanlara ne veriyoruz? Hiç milletimizi düşünüyor muyuz?

Yüz milyonluk bir halk topluluğunun çoğunluğunun kaba, tembel, sarhoş, cahil, zalim ve ahlaken düşkün olduğu doğrudur, maalesef hayvan gibi yaşamaktadırlar. Fakat, eğitim görmemiş, aydınlatılmamış ve

yetiştirilmemiş olan milyonlarca insanı, bundan sorumlu tutmak doğru mudur? Hiç şüphesiz bu bir millet için en büyük felâkettir. Fakat bu felâketin gerçek sebebi ve sorumlusu yine bizleriz.

Bizim suçumuz onların suçunun çok çok üstündedir. Belki on kat daha fazladır. Bir defa şuna bakınız: Biz her nasılsa özel bir eğitim gördük. Bunun sayesinde birtakım haklara sahip olduk, büyük makamlara ve memuriyetlere geçtik. Fakat ondan sonra ne yaptık? Ne yapacağız? Uyuduk: Evet, sadece uyuduk! Eğitim ve öğretim gören insanların her biri, örneğin doktor, hâkim, subay, mühendis, avukat, memur, öğretmen., halkı için ışık saçan birer fener olmalıydı. Her bir fener de, ister dar bir sokağa, ister bir meydanlığa ya da kasabanın dışına konulmuş olsun, mutlaka bulunduğu yeri aydınlatmalıydı.

Böyle olmalıydı ama olmadı..."

Profesör Raçinski üzüntü ve heyecandan titreyen sesiyle, karşısındakilere cevap vermeye devam ediyordu: "Hepimiz on sene ya da daha fazla bir süreyle okullarda eğitim gördük. Büyük yazarların eserlerini okuduk. Orijinal sanatkârların yaptıkları tabloları ve heykelleri inceledik. Ruhu besleyen musikî parçalarını dinledik. Tiyatro sahnesinde ünlü oyuncuları seyrettik.

Bunların her biri, biz farkında olmadığımız halde ruhumuzda bir kıvılcımı tutuşturmuş ve mutlaka bir heyecan uyandırmıştır. Biz şimdi bunların etkisi ve telkini altında bulunuyoruz. Buna rağmen, her birimiz canlı birer ışık saçan fener olacak yerde, uyuşmuş duruyoruz; basamakları kırık bir merdiven gibiyiz. Bu kusurumuzla birlikte masum halk kitlesine hücum ediyor ve onları aşağılıyoruz. Buna rağmen yine kendimizi uygar insanlardan saymaktan da geri durmuyoruz.

Hollandalılar belli bir plân içinde çalışa çalışa, çiçek bahçelerini süsleyen binlerce çeşit çiçek yetiştirmişlerdir. Diğer tarafta, İsviçreliler

fazla süt veren inekler; İngilizler gayet iyi koşan cins atlar ve iyi et ve süt veren koyunlar yetiştirmişlerdir.

Yabancı uluslar, kendi ülkeleri içinde yetişen çiçekleri, atları, öküzleri ve koyunları terbiye ediyorlar. Bunları başka memleketlerdeki tarlalara, ormanlara ve çayırlara yayılacak şekle sokuyorlar. Toplumlarının bir parçası olan köylü ve işçilerinin bilgi ve becerilerini böylece yükseltip geliştiriyorlar.

Biz ise ne yapıyoruz? Bırakın hayvanları terbiye etmenin, insanları eğitmenin yollarını ve çarelerini bile düşünmüyoruz.

Beyler! Şurada, kendi aramızda samimi olarak konuşuyoruz! Herkes, kendi vicdanını kendine hâkim yapıp, kendi meşgul olduğu işi bir kez düşünsün. Şimdiye kadar neyi terbiye ve ıslah ettiğini, kimleri yükselttiğini düşünsün. Etrafımıza bakalım, içinde bulunduğumuz toplum derin bir bilgisizlik içinde yüzüyor. Size sorarım: Bu millet hangi millettir? Kendi milletimiz değil mi?.. Suç kimdedir?.."

Tatevo köylüleri ve yakın çevredeki köylerin halkı da Raçinski'yi bu çiftlik sahiplerinden daha farklı bir şekilde karşılamadılar. Köylüler, yüzlerce yıldan beri aşağılanma ve aldatılmaktan başka bir şey görmediklerinden, insanlara karşı güvenleri kaybolmuştu. Köylüler aralarına yeni katılan insanlara karşı şüpheci bir gözle bakarlardı. Köy halkı dıştan bakıldığında sakin ve saygılı görünmekle beraber, ruhlarının derinliklerinde yabancılara karşı öfke ve kıskançlık taşırlardı. Rusya'da yüzlerce yıldan beri süren kölelik ve sefalet hayatı, bu insanların ruhlarını aşındırmış, biçimsiz bir hâle sokmuştu. Her bir köylü, mümkün mertebe bir şehirliye aldanmamaya, ve yine elinden geldiği kadar bir şehirliyi aldatmaya çalışıyordu.

Tatevo'lular, kendi köylerinde yetişip de sonradan Moskova Üniversitesi'nde büyük bir bilim adamı olan Raçinski'nin, tekrar

öğretmenlik, yapmak üzere kendi köylerine gelmek istediğini duymuşlar ve bu haber karşısında onlar da şaşırmışlardı.

Köylüler kendi aralarında:

"Köyümüzün bu akıllı çocuğu acaba bize nasıl bir tuzak kurmak istiyor?" diye konuşuyorlardı.

Raçinski, kendi köyüne döndü. Etrafına köylüleri topladı. Onlara bu köyün çocuklarını okutmak istediğini söyleyince, onlardan şu cevabı aidi: "Sayın Profesör, biz hepimiz fakir insanlarız. Bize yapacağınız yardım karşılığında size verecek fazla bir paramız yok!.."

Raçinski şöyle dedi:

"Fakat ben sizden hiçbir ücret istemedim! Ben yalnız size hizmet etmek istiyorum" dedi.

Bu sözleri dinleyen köylüler, bu defa kendi aralarında fısıldaşmaya başladılar: "Haa, şimdi mesele anlaşıldı. Şu bizim Raçinski'nin oğlu yok mu? O buraya gelmiş. Köyümüzde öğretmenlik yapacakmış, onun maksadı; 'Bakınız ben köy çocuklarını okuttum' diyerek, Rus Çarı'nın takdirini kazanıp, ondan makam ve madalya almaktır.."

Köylülerin dedikodularını dinleyen köy muhtarı da bu sözlere şunları ekledi:

"Ben öyle zannediyorum ki, bu bey buralarda yalnız gönlünü eğlendirmek istiyor. Şehirliler, kalabalık ve gürültülü yerlerde otura otura bu hayattan usanırlar.

İşlerini biraz değiştirmek, biraz da kafalarını dinlendirmek için kırlarda yaşamaya, köylerde avcılık yapmaya gelirler. Bu adam da onlardan birisidir. Yalnız kendisi bilim adamı olduğu için, köylü çocuklarını okutmakla, gönlünü eğlendirmek istiyor. Varsın, okutsun da görelim."

Diğer bir köylü:

"Duyduğuma göre bu genç çok okumuş imiş. Hatta, okuya okuya aklını bile oynatmış..."

İşte gerçek amacı hiçbir kimse tarafından tam olarak anlaşılamayan, ancak ideallerine güçlü bir inançla bağlı olan Raçinski, Tatevo Köyü'nde böyle bir ortama gelmişti.

Sihirbaz

RAÇİNSKİ, köyde açtığı okuldaki eğitimine kendine özgü bir metot ile başladı. Bu yüzden de, köylüler ve çiftlik sahipleri, profesörün gerçekten aklından zoru olduğunu düşünmeye başladılar.

Köy okulunun binası büyük ve aydınlıktı. Bir zamanlar bu bina yapılırken, Raçinski'nin babası, kendi arazisine ait ormanlardan gereğinden fazla ağacın kesilip kullanılmasına izin vermişti. Ama o zamanlar yapılmış olan bu güzel bina, sonraları pek kullanılmadığı için bakımsız kalmıştı. Yıllardan beri okulun çevresine atılan süprüntüler ve çöpler binanın önüne yığılmıştı.

Binanın içi de temiz değildi. Raçinski başlangıçta bu pisliklere ve çöplere hiç dokunmayıp, olduğu gibi bırakmayı tercih etti.

Okula daha önceden devam etmiş olan ve o yıl okula yeniden kaydı yapılan öğrenciler, Raçinski'nin dersine geldikleri zaman, öğretmenin ders kürsüsünün tertemiz olduğunu fark ettiler. Kürsüsünün üstü temiz beyaz bir bez ile örtülmüş, bir köşesine de bir çiçek saksısı konmuştu. Öğretmenin arkasındaki duvara ise, iki küçük güzel ve şirin bir manzara resmi asılmıştı.

Çocuklar sıralardaki yerlerine oturduktan sonra, eski öğrencilerden bazıları derslerde ne yapacaklarını, yani öğretmen yeni gelen öğrenciyi okutmaya başladığı zaman, kendilerinin Matematik ve okuma gibi derslerden hangisine çalışmaları gerektiğini sormuşlardı.

Raçinski:

"Bu derste hepimiz beraber çalışacağız. Siz beni tanıyacaksınız, ben de sizi tanıyacağım. Ben sizi çok yakından tanımak isterim. Siz de benim nasıl ders verdiğimi böylece görürsünüz."

Raçinski bu sözleri o kadar tatlı o kadar yumuşaklıkla söylemişti ki, kıştan sonra gelen ilkbahar havası gibi, birden sınıfın içini ılıman bir iklim kaplamıştı.

Raçinski, öğretmen kürsüsünün başına geçti. Masanın çekmecesinden toprak parçası gibi kuru bir şey çıkardı. Bununla masanın üstüne iki üç kez vurdu. Bu siyah madde, sert bir taş gibi ses çıkarıyordu. Öğretmen bu maddeyi çocukların eline verdi. Öğrenciler bunun sert ve ağır bir şey olduğunu gördüler.

İçlerinden biri:

"Öğretmenim! Bu şey, demir gibi ağır bir şey!" dedi.

Raçinski:

"Evet çok güzel, hemen anladınız. Bu madde demirdir. İşlenmemiş bir demir madenidir. İnsanlar ham şekliyle işte bu demir madenini yerden çıkarırlar. Sonra kullanılacak hâle getirirler. Buğday tanelerinden un, undan da ekmek yaptıkları gibi, demir madeninden de çivi, balta, pulluk ve makine yaparlar."

Raçinski, demir madenini tekrar çekmecenin içine koyduktan sonra:

"Çocuklar! Şimdi bakınız, ne çıkacak? Bir, iki, üç!.." diyerek, tenekeden yapılmış bir kuş çıkardı. Bu oyuncağın yayını kurduktan sonra, masanın üstüne bıraktı.

Oyuncak yürümeye ve kaz gibi ses çıkarmaya başladı.

Sınıfın içini bir neşe kaplamıştı. Bütün köylü çocukları okulda olduklarını unutmuşlar, öğretmenin masasının etrafına toplanmışlardı. Öğrenciler ilk defa gördükleri bu oyuncağı, şaşkınlık içinde seyrettikten sonra öğretmen onları tekrar yerlerine gönderdi ve: "İşte gördüğünüz oyuncak bir zamanlar, size az önce gösterdiğim işlenmemiş o demir madeni gibiydi.

Ama şimdi bir kuş olmuş, yürüyor ve ötüyor. Siz buna ne dersiniz?" diye sordu. Okula yeni başlamış bir kız çocuğu:

"Amca, sen sihirbazsın!" dedi. Diğer çocuklar da gülüştüler. Raçinski ciddiyetini bozmadan cevap verdi: "Evet, ben bir sihirbazım, fakat bu ham

demir madeninden kuş yapan adam da bir sihirbazdır. Bunu yapan sihirbaz ben değilim. Yeryüzünde pek çok sihirbazlar vardır. Bu dünyada her kim arzu ederse, kendi sanatında bir sihirbaz olabilir.

Birtakım insanlar işte böyle işlenmemiş ham madenleri alırlar; onları temizleyip, işlerler. Onlardan yalnız böyle oyuncaklar değil, çeşitli âletler, makinalar, denizde yüzen gemiler yaparlar. Başka insanlar da toprağa gübre katarak onu işlerler. İşte şu saksıda gördüğünüz çiçek gibi, rengarenk güzel çiçekler yetiştirirler."

Raçinski konuşmasına, insanların nasıl yeni buluşlar yaptıklarını anlatarak devam etti. Kumdan cam, maden kömüründen boya ve parfüm yapıldığını söyledi.

Bunları keşfedebilmek için insanların okullarda nasıl okuduklarını, laboratuvarlarda ve fabrikalarda nasıl çalıştıklarını anlattı.

Çocuklar tatlı bir masal dinler gibi dalmışlardı. Raçinski onlara:

"Haydi şimdi dışarıya çıkınız! Biraz konuşun, oynayın, dinlenin!" dediği halde öğrenciler hep bir ağızdan: "Öğretmenim ne olur biraz daha anlatın! Biz koşup oynamak istemiyoruz" diye yalvarmaya başladılar.

Öğretmen:

"O halde, hep beraber temiz havaya, güneşe çıkalım," dedi.

Dışarıya çıktılar. Raçinski okulun merdivenlerinin kenarına oturdu. Çocuklar hepsi birden onun çevresini sardılar.

Öğretmen onlara, insanların bataklıkları nasıl kuruttuklarını, yağmurlardan yoksun olan çöllere, kumluk sahralara kanallar açarak nasıl su getirip bağ ve bahçeler, tarla ve çayırlar yetiştirdiklerini anlattı. Biraz düşündükten sonra sözlerini şöyle sürdürdü: "Eğer yeryüzünde yaşayan bütün insanlar, çalışmak isteseler ve gerçekten çalışmaya başlasalardı, dünyamız bir cennet olurdu. Burada herkes her istediğini bol bol bulabilirdi.

O zaman yeryüzü daha başka, daha güzel olurdu. İnsanların yaşayışı da değişir; yani her bir insan daha akıllı, daha iyi, daha mutlu olurdu."

Biraz durakladıktan sonra öğretmen:

"Çocuklar! Siz benim kürsümü gördünüz mü? Bunun manzarası hoşunuza gitti değil mi?" diye sordu.

Diğer çocuklara göre daha yaşlı görünen bir öğrenci: "Evet, onu çok güzel düzenlemişsiniz?" dedi.

Raçinski:

"Siz de böyle düzenli olmak ve sınıfınızı daha güzel bir şekilde görmek istemez misiniz? Niçin sınıfınızı kirletiyorsunuz? Sıralan kesiyorsunuz? Duvarlara yazı yazıyorsunuz? Şöyle okulunuzun çevresine bir bakınız! Her taraf ne kadar pis! Demin size insanların dünyayı nasıl güzelleştirdiğini anlatırken, hepiniz zevkle ve hayranlıkla dinliyordunuz. Siz de kendi vücudunuzu ve oturduğunuz yerleri güzelleştirmeyi arzu etmez misiniz?"

Çocuklar hayret içinde kalmışlardı. Öğretmen sözlerine devam ediyordu: "Küçük dostlarım! Kürsümün üzerindeki çiçek hepinizin çok hoşuna gitti. Ama siz de birer çiçeksiniz. Üstelik siz; hem birer çiçek, hem de birer bahçıvan olabilirsiniz. Hatta sihirbaz bile olabilirsiniz. İlerde büyüyünce siz de büyük birer adam ya da kadın olacaksınız.

O zaman siz büyükanneleriniz, dedeleriniz, babalarınız ya da anneleriniz gibi yaşamaktan kurtulursunuz.

Köylerde kalanlarınız görgülü ve eğitimli birer köylü olurlar, kasabalara ve şehirlere gidenleriniz uygar birer kentli olurlar. İlerde çoluk çocuk sahibi olursunuz. O zaman çocuklarınıza daha güzel bir eğitim verebilirsiniz. Kısacası siz isterseniz bu köyün hayatını, belki de bütün bir memleketin yaşayışını bile değiştirebilirsiniz."

Çocuklardan biri, bu sözleri dinledikten sonra: "Öyle ise, haydi arkadaşlar okulumuzun çevresini temizlemeye ve hemen çalışmaya

başlayalım," diye bir teklifte bulundu. Diğer çocuklar bunu kabul ettiler.

İşin bu noktaya geleceğini daha önceden tahmin etmiş olan Raçinski, gereği kadar süpürge kazma, tırmık, kürek gibi ihtiyaç duyulan malzemeyi zamanında hazırlamıştı bile.

Çocuklar öğleye kadar aşkla, şevkle çalıştılar. Okulun çevresini tertemiz bir hâle getirdiler.

O gün akşam üzeri birkaç yıldan beri okula devam etmekte olan öğrencilerden birisi:

"Öğretmenim, biz bugün hiç ders yapmadık," dedi.

Öğretmen:

"Zararı yok! Yarın hepiniz bu okula elleriniz, yüzleriniz temizlenmiş olarak geleceksiniz. Temizlik uygarlık için en fazla gerekli olan bir şeydir. Temizliğe önem vermeyen bir millet kesinlikle uygar bir toplum sayılamaz. Şimdi evlerinize gidiniz! Orada da temizliğe özen gösteriniz. Ancak temizlik yapacağım derken, sakın ha, annelerinizin kalbini kırmayınız ve onları gücendirmeyiniz. Her birinizin birer sihirbaz olabileceğinizi de asla hatırınızdan çıkarmayınız. Burada siz benim yardımcılarım olacaksınız. Ben sizinle birlikte bu köyde yeni, hem de yepyeni bir hayat kuracağım.

Siz hepiniz henüz işlenmemiş birer maden gibisiniz.

Sizin anneleriniz, babalarınız, ve bütün bir köy halkı da işlenmemiş bir maden gibidir. Eğer siz okuyup güzel bir şekilde yetişimek ve bir gün madeninizi temizleyip işlemek istiyorsanız, akıllı, güçlü, kalbi sevgiyle dolu iyi birer insan olmalısınız."

Öğretmenin bu sözlerini dinleyen, yüzleri parlamış, gözleri sevinçle ışıldayan bu çocuklar:

"İsteriz! İsteriz! İsteriz!" diye bağrıştılar.

Bu sırada bir kız çocuğu ağlamaya başladı.

Öğretmen:

"Yavrum, sana ne oldu, neyin var?" diye sordu.

Kız:

"İçim açıldı öğretmenim," dedi küçük kız. "Bu sözler çok hoşuma gitti de onun için ağlıyorum."

Şeytan Şişede Gizli

RAÇİNSKİ bu köyde aylarca ve yıllarca çalıştı. Her girişiminde her zaman başarılı olamadı. Çünkü kendi gayret ve ideali çok büyük olmakla beraber, giderilmesi gereken zorluklar da çok büyük ve çok çeşitli idi. Hayatının birçok dönemlerinde büyük acılar yaşadı. Ağır suçlamalarla karşı karşıya kaldı. Bazen yaşlı adamlar, ba-zen de çocuklar kendisini ümitsizliğe düşürüyorlardı.

Bazı yanlışlıklar, yıllardan beri cehalet karanlığı içinde kalmış olan bu milletin içine öylesine işlemişti ki, köy halkının büyük bir kısmı sanki doğuştan hastalıklı idi.

Su gibi tüketilen içki alışkanlığını görerek çok üzülüyordu. Burada erkekler gibi kadınlar da çok içki içiyorlardı. Kendileri yetmiyormuş gibi çocuklarını da sarhoş ediyorlardı. Bütün memlekette, körkütük sarhoş olmak, neredeyse millî bir gelenek hâlini almıştı.

Meselâ bir eve misafir davet edildiği zaman, onları sarhoş edinceye kadar içki ikram etmemek büyük bir ayıp sayılıyordu.

Dinî kutlama günlerinde ibadet edilmese de olurdu.

Fakat hiçbir kutlama günü içkisiz geçmezdi. Dinî kutlama günleri ne kadar büyük ise, sarhoşluk da o oran-da büyük oluyordu. Bu günlerde köylüler, körkütük sarhoş oluncaya kadar içerler; hayvan gibi çamurların içinde yuvarlanırlar; birbirleriyle dövüşür, kavga ederlerdi.

Matematik Profesörü Raçinski, alkoi bağımlılığının bir millete kaça mâl olduğunu hesap etmeye başlamış; ancak kendisinde bunu tamamlayacak gücü bulamamıştı. Bu hesapları yaparken içini korku kaplıyordu.

Bazen gerçek bir dünyada böyle bir şeyin olamayacağına, kendisinin rüya gördüğüne inanmak istiyordu.

Bu ince hesaplan yaparken kendi kendine düşüncelere daldı: "İnsanlığın bu hâli bir çeşit delilik ve çılgınlık belir-tisiydi. Bir yerde belki yangın çıkar

diye itfaiye teşkilatları, yangın arabaları hazır şekilde bekletiliyordu. Hır-sız ve eşkiyalara karşı emniyet ve jandarma birlikleri görev yapıyorlardı. İnsanlara zarar veren hayvanlarla mücadele etmek için bile kuruluşlar vardı. Herhangi bir yerde yırtıcı hayvanlar beş on inek, birkaç koyun ya da kümes hayvanına zarar verseler bütün köylüler hemen silaha sarılıp bu yırtıcı hayvanları öldürmek için ava çıkıyorlardı.

Fakat, alkol alışkanlığı gibi bir hastalığa karşı, insanların sağlığını, huzurunu ve ruhunu zehirlediği halde, onunla savaşmak için hiçbir tarafta duyarlı en küçük bir hareket bile görülmemekteydi."

Profesör Raçinski, alkol hastalığının özellikle halk üzerinde açtığı derin yaranın boyutlarını araştırmayı büyük bir merakla sürdürüyordu. Bu amaçla bazı tıp kitaplarını okudu. Bu okuma ve araştırmaların sonucunda alkolün yol açtığı hastalıkların sayılamayacak kadar çok olduğunu gördü:

"Sarhoş olan bir kimse şuurunu kaybeder. Ertesi gün baş ağrısından ızdırap çeker. Çünkü içtiği içki onun kanını zehirlemiştir. Sarhoşluk insanda halisünasyonlar meydana getirir. Alkol, kalpte, karaciğerde, böbreklerde, bağırsaklarda birçok hastalıklara neden olur."

Raçinski, bundan sonra bir de hukuk ve ceza kitaplarını inceledi. Bu alanda alkolün doğurduğu daha başka zararları da gördü:

"Bir toplumda işlenen suç ve cinayetlerin yarısından fazlası alkolikler ve alkol bağımlıları tarafından işlen-mekteydi. Acı gerçek buydu. Birçok kimseler hep alkol bağımlılığı yüzünden ya da alkol alabilmek için çalıyor, çırpıyor, israfa giriyor ve her türlü sahtekârlığa başvu-ruyordu. En azından bunlara benzer birçok ahlâksız-lıkları işlemekten geri durmuyordu."

Raçinski; "Bunun böyle olması elbette çok normaldir," diyordu. Alkol insanın beyin hücrelerini, kalbini ve sinir hücrelerini zehirleyip öldürüyordu. Alkol almış bir insanın, doğru ve sağlıklı düşünmesi mümkün değildi.

Aslında insanlar zaten yeteri kadar sağlıklı, temiz ve düzgün bir hayat yaşamak için fazla çaba göstermi-yorlardı. Bir de buna şişedeki şeytanın şaşırtıcı etkisi de eklenince, akıllarını tamamen kaybediyordu. Vücudun dengesi bozulunca, kendilerini alkolün cazibesin-den kurtaracak gücü bulamıyorlardı.

İspirtonun içine bir kıvılcım düştü mü, bilirsiniz hemen tutuşur. İşte alkol bağımlısı bir beynin, bir kalbin içinde de kötülüğün ateşini tutuşturmak bu kadar kolay olmaktadır.

Fakat alkolün insanlara verdiği zararların hepsi bunlardan ibaret değildir. Şeytan hâlâ şişenin içinde bekliyor, alkol bağımlılarının elinde avucunda ne varsa, hepsini alıyor; hatta üzerlerindeki son gömleğini, ellerinde tuttukları çocuklarının son lokmasını bile kapıyor. Bundan başka şişedeki şeytan, kendine köle et-tiği insanların ve bunların ailelerinin sağlığını, namusunu, vicdanını, sevinç ve mutluluğunu alıyor. İnsanlarda çalışma azmini ve duygusunu kırdığı gibi her türlü kazançtan da mahrum bırakıyor. Bir defa alkol ve içki üretimi için, ara yerde ne kadar emeklerin boş yere heba olduğunu bir düşününüz.

Eğer zamanınız varsa bu kadar çeşit içkinin hazır-lanması için ne kadar yiyeceğin, içeceğin ve emeğin boş yere ziyan edildiğini rakamlarla tespit edebilirsiniz. Basit bir tahminle bu uğurda milyarlarca kilo buğday, çavdar, patates, arpa, üzüm, erik vb. harcandığı anlaşılır. Eğer insanların alkol bataklığına saçıp savurdukla-rı milyarlarca kilo ekmek, erik, incir ve üzümün hepsi bir araya toplansaydı hiçbir zaman dünyada açlık ya da yiyecek pahalılığı olmazdı. Bırakın insanları, hayvanları bile doyuncaya kadar besleyecek her çeşit yiyecek bulunabilirdi.

İçinde alkol bulunan içecekleri mayalamak için, dünyada binlerce fabrika vardır. Bu fabrikalarda yüz binlerce işçi çalışmaktadır. İşte bu işçiler, insanların ihtiyacı olan milyonlarca ton gıdayı, bir taraftan zehire

dönüştürüyorlar; diğer taraftan da, 'niçin dünyada yaşayan insanlara yiyecek ekmek bulunmuyor; niçin buğday, mısır, patates, pirinç fiyatları gittikçe yükseliyor; niçin insanlar açlıktan ölüyorlar?' diye hayattan yakınıyor ve şikâyet ediyorlar.

Alkol üreten bunca fabrikalar yetmiyormuş gibi, birçok ülkede insanlar bu şeytan kazanını, bizzat kendileri kaynatırlar, içkilerini kendileri hazırlarlar. Eğer idareciler evlerdeki bu içki üretimini yasaklayacak ol-salar hemen itiraz edip, gürültü ve patırtı koparırlar.

Devletlerin gücü, şişedeki şeytanın gücü ve kudreti kadar büyük değildir. Çünkü bu güç, yıkmak bozmak için harekete geçtiğinden, az bir kuvvetle çok zarar verir. Şişedeki şeytanın ordusu, dünyanın en kalabalık ordusudur. Bu ordu, her türlü iyilik ve güzelliğe karşı tam bir savaş halindedir. Bu ordunun hiçbir askeri, sa-vaş meydanından kaçmayı bile düşünmez.

Şişedeki şeytanın bütçesi, tam olarak nedir bilin-mez. Çünkü şeytana uyanlar kullandıkları içkinin ver-gilerini eksiksiz öderler. Ancak aynı kişiler, başka insanlara ödemek zorunda oldukları borçlarını bir türlü ödemezler. Şeytan kendi alacaklarını her zaman ve eksiksiz tahsil eder. Eğer bu insanların ödeyecek paraları yoksa bile; ya çalarlar, ya öldürürler ya da kendilerinin ve ailelerinin namusunu şerefini satarlar; ne yapıp ederler ama şeytanın vergisini sonunda mutlaka verirler.

Profesör Raçinski, bu acıklı durumları düşündükçe kızıyor ve kendi kendine şöyle diyordu-.

"İşte binlerce yıldan beri, dünyanın her yerindeki masum halk toplulukları bu yollarda soyuluyor ve ah-lâk düşkünlüğüne uğruyor. Bu duruma ise, hiç kimse aldırış etmiyor. Ama bir yerde veba, kolera, sıtma, çiçek gibi bulaşıcı bir hastalık çıktı mı, herkesi bir telâştır alıyor; yurdun her yerinde kıyametler kopuyor-, çev-re baştan aşağıya dezenfekte edilip

ilaçlanıyor. Hastalığın çıktığı yerlere hemen birçok doktor gönderilmeye başlanıyor. Salgına karşı amansız ve şiddetli bir mücadele açılıyor. Her tarafa "Sakın kaynatılmamış suları içmeyiniz! Salgın hastalık her türlü haşere ve fareler, ke-mirgenler ile geçer. Bunlarla savaşalım!" türünden ilânlar yapıştırılıyor. Bütün insanlığı tehdit eden içki ve alkol salgınına karşı ise, maalesef hiçbir mücadele verilmiyor.

Raçinski devamlı bunları düşünüyordu:

"Alkolün Rus toplumuna ne kadar çok zararları do-kunmuştur. Bir zaman bizim gece gündüz içen ayyaş çarlarımız vardı. Sarhoş bilim adamlarımız, edebiyatçılarımız, sanatkârlarımız vardı. Alkol yüzünden Rusya'da binlerce seçkin insanımızın hayatı mahvolmuştur. Bu insanlar sahip oldukları değerleri hep kaybetmişlerdir. Kıymetli bilgilerini yaşadıkları topluma verememişlerdir. İçki ve alkol, milyonlarca büyük adamın sağlığını bozmuştur. Şimdi yeni nesillerimiz zayıf, çe-limsiz ve yeteneksiz bir şekilde dünyaya geliyor. Halkımız her yıl milyonlarca ton içki içiyor. Gerçekten zengin olan topraklarımızın üzerinde yaşayan bu insanlar, şu anda dilenciden de beter bir fakirlik içindeler. Millet hem kendisini, hem de vatanını batırıyor."

Raçinski içinden çıkamadığı ve çözüm de bulamadığı düşüncelerden kendini alamıyordu:

"Bataklık bir zemin üstüne dayanıklı ve büyük bi-nalar yapılamayacağı gibi, genellikle alkolik ve ayyaş olan bir milletin de hayatında kalıcı bir düzen sağlamak mümkün değildir."

"İyileştirme ve düzeltme işine öncelikle bütün bir milleti bu feci durumdan uyandırıp ayıltmakla başlamalıdır. Alkole alışkın olan ihtiyarlan ve yaşlıları bu yoldan döndürmek belki mümkün olmayabilir. Onlar yıllardır kendilerini alkol ile zehirlemişlerdir; şişedeki şeytanla savaşmaya

takatleri yoktur. Fakat her ne şekilde olursa olsun, çocukları ve gençleri bu felâketin ağına kapılıp düşmekten mutlaka kurtarmalıyız."

Ancak bundan sonradır ki, sağlıklı bir hayatın temel taşlarını atmak mümkün olabilir, böylelikle sağlam, kuvvetli ve uyanık bir nesil yetiştirebiliriz."

Raçinski bu düşüncelerden hareketle, eski ve yeni bütün öğrencilerinin arasında uyanık, çalışkan bir nes-lin yetişmesine önderlik ve öğretmenlik etmiştir.

Kendiliğinden Yetişen Elmaslar

ARADAN on yıldan fazla zaman geçmişti. Profesör Raçinski, iki defa son sınıf öğrencilerine diploma vermişti. Bu süre içinde köyde çok çalışmış, belli bir plân ve metotla yaptığı işlere karşı gelen, birçok anlamsız ve boş engelleri aşmaya uğraşmıştı. Eğitim düşmanları tarafından yapılan ağır hakaret ve suçlamalara hedef olmuş, fakat bunların hepsine karşı sabırla göğüs germişti.

En sonunda elde ettiği bu meyvelerden duyduğu zevk, çektiği üzüntülerin yüz kat üstünde idi. Raçinski şimdi, önceleri düşünüp hayal ettiğinden bile daha fazla mutlu idi.

Yetiştirdiği öğrencilerinin günbegün gelişmelerini gördükçe, bu canlı çiçeklerin her gün biraz daha açılmaya başladıklarını izledikçe, Profesörün sevinci artıyor, geçmişte yaşadığı olumsuzlukların hepsini unutuyordu.

Çocuklar okula ilk başladıkları zaman, ürkmüş hayvancıklar gibi, saklanacak köşe bucak ararlar; ürkek ve korkak bakışlarla etrafı süzerler; bin bir zorlukla ve kırık dökük cümlelerle ancak konuşabilirlerdi. Fakat Raçinski bunlarla altı ay ya da bir yıl uğraştıktan sonra çocuklar yavaş yavaş açılır, kendilerine gelirler; ahlâklı, terbiyeli bir tavır takınırlar, dilleri düzelir; gözleri parıldar, zihinlerinde zekâ şimşekleri çakmaya başlardı.

Raçinski bu köylü çocuklarını seyrettikçe: "İşte canlı elmaslar, kıymetli mücevherler!" diye onlarla iftihar ederdi.

"Bu elmaslar, buraya üzerleri çamurla pislenmiş olarak geliyorlar. İçlerindeki cevheri ortaya çıkarmak için, üstlerindeki çamur tabakasını temizlemek gerekiyor. Bu çocukların her birinde başka bir cevher bulunuyor."

Gerçekte Profesör Raçinski, uğraştığı insanların arasında çok kabiliyetli ve çok akıllı çocukların bulunduğunu gayet iyi biliyordu. Halkın arasında,

büyük adamların gizlenebileceğim ve bu kadar çok değerli insanın yetişebileceğini bazı kişiler bir türlü anlayamıyordu.

Raçinski, öğretmenliğinin daha ilk yıllarında anlayış ve zekalarıyla kendisini hayrete düşüren üç erkek ile iki kıza rastlamıştı. Bunlardan birincisi Beloe Köyü'nden gelmiş olan Bogdanof isimli bir çocuktu. Bu çocuk, hobi olarak arkadaşlarının resimlerini yapıyordu. Fakat bu resimler, güzel sanatlar akademisinin usta ve seçkin sanatçılarının yaptıkları resimler kadar güzeldi. Bu durum elbette, Raçinski'nin gözünden kaçmamıştı.

Kabiliyetli çocukların ikincisi, Zabolotni Köyü'nden gelmiş olan yine Bogdanof isimli bir başka çocuktu.

Bunun da Kimya bilimindeki yeteneği hemen göze çarpıyordu. Bu iki öğrenciyi birbirinden ayırt edebilmek için birincisine BogdenoJBielski diğerine de Bogdanof Zabolotni derlerdi.

Raçinski, yaratılış bakımından çok zeki olan bu çocuklarla çok iftihar eder onlarla övünürdü.

Bogdanof Bielski, köy okulundan sonra liseyi de bitirdi. Bundan sonra ise, Leningrad'taki Güzel Sanatlar Akademisinde eğitimini tamamladı. Üniversiteyi bitirirken birincilik ödülünü kazandı. Eğitimini tamamlamak üzere İtalya'ya devlet bursuyla gönderildi.

Daha sonra, Bogdanof Bielski, Rusların en büyük ressamlarından biri oldu. Bu sanatkârın yaptığı tablolar Leningrad ve Moskova Resim Müzelerinin en değerli tablolarının arasına girdi. Bogdanof Bielski'nin resimleri, defalarca basıldı ve çoğaltıldı.

Sanatkâr ressam birkaç tablosunda kıymetli öğretmeni Raçinski'nin köy okulunda yaptığı çalışmalarını işlemiş ve kendisinin köy okulundaki eğitim yıllarını ve hatıralarını böylece tazelemiş ve o yılları unutulmaz kılmıştır. (Bu kitapta yer alan resimlerin tamamı, Bogdanof Bielski'ye aittir.) Raçinski'nin okulunda her gün birtakım oyunlar oynanırdı. Fakat bu oyunlar

sadece futbol türünden ayakla oynanan oyunlar değildi. Bunlar bir çeşit beyin ve zihin sporlarıydı. Teneffüs ve dinlenme zamanlarında çocuklar, öğretmenlerinin etrafına toplanırlar, Matematik profesörü onlara Matematikten bazı problemler sorardı.

Problemi sorduktan sonra:

"Şimdi, bakalım hanginiz daha önce sonucu bulacak?" diye, onları düşünmeye, problemleri zihnen çözmeye özendirirdi. Eğer sorduğu sorunun birkaç yoldan çözümü mümkün ise, her çeşit çözüm yollarını tartışıp, bunların içinden, en kısa yolun hangisi olduğunu öğrencilerine gösterirdi.

Profesör Raçinski öğrencilerine ruhlarında yer edecek bazı güzel ve ahlâkî sohbetleri yapmaktan da geri durmazdı.

"Bazı kimseler küçük servetlerle yetinirler. Halbuki çok fazla kabiliyet sahibi olanlar, çok düşünmek ve çok çalışmak sayesinde çok daha fazlasını kazanabilirler.

Yalnız her konuda olduğu gibi bu konuda da bir antrenman, bir ön hazırlık gerekir. Örneğin insanın bedenini güçlendirmek için çeşitli egzersizler yapılır. Kas ve adalelerini güçlendirmek için özel antrenmanlar olur da, insanların aklını, kalbini, ruhunu ve duygularını güçlendirmeye özgü çalışmalar neden olmasın ki?"

Raçinski, köy okulunun programına öğrencileri ruhî yönden güçlendirme egzersizleri de koymuştu. Yeri geldikçe öğrencilerine şöyle sesleniyordu: "Bir kimse sana vurduğu zaman, öfkelenip sen de intikam almak için ona vurmak istediğinde kendini kaybetme. Yalnız düşmanına karşı değil, kendi nefsinin arzularına karşı da sağlam dur! Bir suçlama ile karşılaştığın zaman bile kendine hâkim olmayı bil!..

At yarışlarını bilirsiniz... Bir yarışı kazanabilmek için iyi bir binicinin seçilmesi çok önemlidir. Ünlü biniciler yıllarca çalışarak, bindikleri atı idare etmenin inceliklerini öğrenirler. Siz de kendi kendinizi idare etmenin

metotlarını öğrenin. Kalbinizin, duygularınızın, arzularınızın ve iradenizin dizginlerini sakın ama sakın elden bırakmayın.

Kendinize zarar verecek alışkanlıklar edinmeyin!

Çünkü bir insanda bir alışkanlık kökleşti mi, o insan artık o alışkanlığın kölesi olur. Sizler hiçbir kimsenin ve hiçbir şeyin kölesi olmayın!

Eğer bir süre tembellik yakanıza yapışır ya da herhangi zarar verici bir oyun, bir eğlence sizi kendine çekmeye başlarsa, o anda duygularınıza ve olur olmaz isteklerinize hâkim olun. Hayatınıza en faydalı olabilecek bir şekilde çalışmaya ve hareket etmeye kendinizi mecbur bilin. Bir kötülük yaptığınıza inanıyorsanız, bunu kendi kendinize itiraf etmekten ve bunu telâfi etmekten çekinmeyin. İleriki yıllarda sizi utandıracak şeylerden şimdiden uzak durmakla manen güçlü olun."

Profesör Raçinski ruhun eğitimi hakkındaki fikirlerini açıklamayı şöyle sürdürüyordu: "Askerlerin kahramanlık ve cesaretini herkes beğenir ve takdir eder. Kutsal sayılan şeyler için hayatını tehlikeye atan insanlara da kahraman denir. Fakat kahramanlık tamamen bundan ibaret değildir. İnsan hayatında bir de ahlâkî kahramanlık vardır. Utanmayı bilmek de insan için bir kahramanlıktır. Cesur ve güçlü bir insan olmanız gerekir. Bunu da, erdem ve ahlakınızı koruyarak gerçekleştirebilirsiniz.

Bunlar ayrı ayrı şeylerdir. Meselâ siz hepiniz köylü çocuklarısınız. Çoğunuzun anası ve babası eğitim görmemiş insanlar. Siz ise, oldukça düzgün bir okulda ilk eğitiminizi görüyorsunuz. Burasını bitirdikten sonra da, yüksek okullara devam edeceksiniz. Kabiliyetiniz var ise, hayatta adım adım yükselerek en yüksek makamlara kadar çıkabilirsiniz. Siz o zaman aslınızı unutacak mısınız? Yoksa bazı makam sahiplerinin yaptığı gibi aslınızı ve soyunuzu belli etmekten, ana ve babalarınızı başkalarına tanıtmaktan utanacak mısınız?

Böyle bir utanma duygusu hem yanlış ve hem de yalancı bir utanma duygusudur.

Bir de gerçekten güzel ahlâklı kimseler de vardır ki, bunlar, her nasılsa, ahlâkı bozuk insanların arasına düşmüşlerdir. Onlar da bu saflıklarından utanarak, 'aman bu da ne geri kafalı insan,' demesinler diye, kendilerini ahlâksızların yanlışlarına uymak zorunda hissederler. Bu da yanlış bir davranıştır. Ruhun korkaklığı, insan iradesinin zayıflığını gösterir.

Siz güçlü ve kuvvetli olunuz! Daha sert olsun diye demircilerin kızgın demiri dövdükleri ve suya soktukları gibi, siz de her zaman iradenizi güçlendirin! Kendinizi öyle basit işlere kaptırmayın. İradenizi ve ahlâkınızı sakın boş bırakmayın. Bu yolda, gereken egzersizleri yaparak duygularınızı en olumlu işlerle meşgul edin."

Raçinski'nin okulunda yaptırılan ruh eğitim ve terbiyelerin birisi de akıl ve zihin hesaplan idi. Bu eğitim, öğrencilerin çok sevdikleri bir eğlence idi. O zaman yapılan bu çeşit eğlenceli dersler, çocukların ruhunda öyle derin ve etkili izler bırakmış olmalıdır ki, köy okulunu bitirdikten sonra güzel sanatlar akademisine devam ederek Rusya'nın en büyük ressamları arasına giren Bogdanof Bielski bu konuları ünlü tablo ve resimlerinde tek tek canlandırmıştır. O günleri en güzel bir şekilde unutulmamak üzere hafızalara kazımıştır.

Meşhur Kimyacı Zabolotni

PROFESÖR RAÇİNSKİ'NİN bir diğer kabiliyetli öğrencisi Bogdanof Zabolotni idi. Bu çocuk sonraları sadece Zabolotni unvanıyla meşhur olmuştur. Raçinski'nin okulunu bitirdikten sonra, köyde babasının yanında kalmıştı. Raçinski'nin denetim ve gözetimi altında dört yıl çalıştıktan sonra Moskova'ya gitti; oradaki liselerin birinde çok başarılı bir bitirme sınavı verdi.

Sıradan bir köylü çocuğunun bu sınavdaki başarısı, yıllarca Moskova ve çevresinde dillere destan olmuştu.

On beş yaşındaki bir köylü çocuğu, hiç de kolay olmayan tabiat bilimleri sınavında üniversite öğrencilerinin bile zorlandıkları sorulara, gayet rahatlıkla doğru cevaplar vermişti.

Smolenska'nın büyükleri, bu köylü çocuğu ile iftihar ediyorlardı. Bölgenin idarecileri eğitimine devamı etmesi için Zabolotni'ye gereken her türlü destek ve yardımı yaptılar. Bu genç, on dokuz yaşında üniversite eğitimini tamamladı. Altın madalyalar kazandı ve yüksek paralar ile ödüllendirildi. Eğitimini tamamlamak üzere devlet bursuyla Paris'e gönderildi. Genç bilgin, Pasteur'un meşhur tıp enstitüsünün en gözde ve en sevimli bir öğrencisi oldu. Üç yıl sonra meşhur bir bakteriyolog olarak yetişti. Pasteur'un teklifi ve ricası üzerine, Koleranın çıktığı yer olan Hindistan'da araştırma ve inceleme gezisine çıktı.

Bütün Rus gazeteleri, daha önce aklını kaybetmiş gözüyle baktıkları deli Profesör Raçinski'nin eski öğrencilerinden olan yirmiüç yaşındaki bu köylü gencinin başarılarından uzun uzadıya söz etmeye başlayınca, bir zamanlar karşıt görüşte olan üniversite hocaları Raçinski'nin yaptığı işin büyüklüğünü ve önemini geç de olsa anlamaya başlamışlardı. Onlar kendi aralarında şimdi şöyle konuşuyorlardı:

"Biz gerçekten Raçinski'ye anlamsız ve boş yere kızıyormuşuz. Bir zamanlar deli dediğimiz adam, köy çocukları arasından ne kadar büyük yetenekler bulup çıkardı."

Profesör Raçinski'nin eğitip, topluma kazandırdığı kimseler, yalnız bu iki çocuktan ibaret değildi. Raçinski her yıl, gerek kendi köyünde ve gerek çevre köylerden gelen öğrenciler arasında değişik kabiliyetlere sahip zeki çocukları bulup keşfediyordu. Raçinski'nin on senelik köy öğretmenliği sırasında yetişen bu gençler, Moskova ve Petrograd Üniversitelerinde "Tatevolular" diye ün yapmışlardı. Her üniversite öğrencisi bu gençleri tanımış ve görüşmüş bulunmakla iftihar ederdi. Tatevolular arasında birçok mühendisler, makinacılar, doktorlar çıkmıştı. Bunlardan birkaçı da Yüksek İktisat Akademisini başarılı bir şekilde bitirdiler. İçlerinden kız öğrencilerden ikisi konservatuarda iyi bir eğitim gördü. Birisi Moskova Operası'nın ve diğeri de Petrograd Operası'nın çok ünlü birer yıldız sanatçısı oldular.

Çamaşırcı bir kadının oğlu olan başka bir genç de, çeşitli okullarda eğitim görerek iki üniversitede birden bitirerek Ekonomi ve Politika profesörü oldu. Haftada üç gün Moskova Üniversitesi'nde ve üç gün de Petrograd Üniversitesinde dersler veriyordu. Bu zât, Rusya'nın teknoloji ve sanayiinin ne şekilde ilerleyip gelişmesi gerektiğine dair gazete ve dergilerde birçok aydınlatıcı yazılar yazdı. 1905 devriminden sonra devlet bakanlığında müsteşarlık görevine seçilmişti. Bir süre sonra maliye bakanı olacağından bile söz ediliyordu.

Fakat çamaşırcı kadının oğlunun her devirde olduğu gibi burada da arkasında duracak kimseler bulunmadığından bakanlığa kadar yükselmesine imkân verilmedi.

Din Adamı Vasilef

PROFESÖR RAÇİNSKİ'NİN köy okulunda, Aleksandır Vasilef isminde dikkatleri çeken bir öğrencisi daha vardı. Öğretmeni bu çocuğu çok severdi. Devamlı şekilde düşünceli ciddi ve çok defa oruçlu olan Şaşa (yani Vasilef) çok dindar bir çocuktu. Dört İncil'i de ezberlemişti. Bu çocuk bir din adamı olmak arzusunu taşıyordu.

Şaşa, Raçinski'nin İlahiyat Fakültesine yerleştirdiği öğrencilerin üçüncüsü idi.

Vasilef de İlahiyat okulunu bitirdikten sonra köyünde görev yapmak istemişti. Bu çocuğun sınavında, bir piskopos bile hazır bulunmuştu. Köylü çocuğunun verdiği başarılı cevapları dinleyen başpapaz: "Sen ilahiyat fakültesine gitmelisin," dedi. "Sendeki yeteneği bulup çıkaran öğretmen gayet yüksek bir eğitim sahibidir. Bu öğretmenin gibi sen de, yüksek öğrenim ve eğitim görmelisin. Ondan sonra da gönlünün arzu ettiği ve Allah'ın kısmet ettiği bir yere gidersin."

"Ben geldiğim yere köylülerimin arasına gitmek ve orada çalışmak istiyorum" diye cevap verdi Vasilef.

Piskopos ise:

"Git ama, önce kendi duygularım geliştir de ondan sonra git! Din adamı ve din görevlisi olmak çok nazik ve incelik isteyen bir iştir. Öyle yarım yamalak bir eğitimle bu iş yapılamaz. Ben senin büyüğünüm. Bu sıfatla seni İlahiyat Fakültesine gönderiyorum. Bundan amacım sana büyük bir memurluk makamı kazandırmak ve toplumda yüksek bir yer sağlamak değildir.

Ben yalnız sana daha çok lâzım olan bilgileri kazanman için seni oraya gönderiyorum" dedi.

Vasilef, Petrograt'taki ilahiyat fakültesine girdi. Fakültenin daha birinci yılına devam ederken Petrograd civarındaki halkın yaşadığı mahalleleri

dolaşır; fabrika işçilerinin toplandıkları yerlere gider, orada yüzlerce işçiyle görüşür ve halka seslenen konferanslar verirdi.

Vasilef'in anlatım ve ifade şekli sade olmakla beraber, çok açık ve çok canlı idi. Halk ile konuşurken heyecana gelir, gözleri parlardı. Sohbetleri, çağlayan bir ırmak gibi ruhları okşar, kederli kalplere ümit ve teselli serperdi.

Petrografin çeşitli semtlerinde yaşayan işçi tabakası, her Pazar günü Vasilef i kendi mahallelerine davet etmeye başlamışlardı. Bu bakımdan Vasilef kutsal günlerde çoğunlukla birkaç yerde birden konferans vermek zorunda kalıyordu.

Vasilef, eğitimini tamamlamaya tam bir yıl varken fakülteyi bıraktı. Bunun nedenini soranlara şu cevabı veriyordu:

"Ben, fakülteyi bitirmek ve sonunda bir diploma sahibi olmak istemiyorum. Fakülte zaten öğrencinin ruhuna fazla bir şey kazandırmıyor.

Ömrümün üç yılını burada geçirdikten sonra anladım ki, ilahiyat denilen bilim, ruhsuz bir takım kuru sözlerden ibarettir. Bunu öğrenmek isteyen öğrenciye skolastik bilgilerden başka bir şey veremiyor."

Vasilef şimdi gene köy papazı olmak sevdasına düşmüştü. Fakat bu sırada da Petrograt halkı yakasına yapışmış; kendisini bir türlü bırakmak istemiyordu. Bu haberi duyan fabrika işçileri aralarından heyetler seçerek Vasilef e gönderiyorlar: "Ne olur buradan gitmeyiniz," diye yalvarıyorlardı.

Vasilef, sonunda 'Pop Aleksandır' unvanını alarak Petrografin kenar mahallelerinde bulunan küçük bir kilisenin papazlığını kabul etti.

Tatevolu rahibin sohbetlerine fabrika işçileri ile birlikte mühendisler de devam etmeye başladılar. Hatta Çar'ın sarayına mensup bazı aristokratlar da sohbetlerine gelmeye başlamışlardı. Bu aristokratlar arasında prensesler, kontesler ve bakanlar da bulunuyordu.

Bunlar Vasilef in sohbetleri hakkında şöyle diyorlardı: "İnsan, sizin sohbet ve konferanslarınızı dinlerken, temiz bir dağ havasını teneffüs eder gibi oluyor."

Vasilef, sohbetlerinden birinde, kendisini heyecanla dinleyen topluluğa şunları söylüyordu:

"Hayatın bitmek bilmez binbir işlerinin arasında sahip olmamız gereken gerçek düşünceleri kaybediyoruz. Hiç durmaksızın en iyi yemek ve içecekleri, en rahat oturacak ve yatacak yerleri hazırlamayı düşünüyoruz. Hepimiz budalaca, giyinip süslenmeye ve değerli vaktimizi zevk ve eğlence içinde geçirmeye çalışıyoruz.

Memleketimizde artık maneviyatla uğraşan neredeyse hiç kimse kalmamış gibidir. Yarınlarımızı düşünen idealist insanlar kayboldu.

Herkesin aklında yalnız bir şey var, o da; nerede ve nasıl daha fazla kazanç sağlayabileceğini düşünmekten ibarettir. Herkes zevk ve sofaya dalmış bir haldedir. Şimdi insanlar, bir yangın ânında felâketzedelere yardım etmek yerine, yağmacılık yapıp, mal kaçıran soygunculara benziyorlar.

Kocaman Rus ülkesi ise, eski ve ahşap bir bina gibi, günden güne sallanmaya ve çökmeye başlıyor. Fakat insanı en çok üzen nokta şudur ki, bu manzara karşısında hiçbir kimsenin kalbi sızlamıyor, büyük bir felâkete ve çöküşe doğru hızla giden ülkemizi kurtarmak için hiç kimse ciddi birjdaliyette bulunmuyor. "

Rusya'nın o zamanki hâli gerçekten çok kötüydü.

Prensler ve önde gelen idareciler VasilePin yanına gelip, vatan topraklarının, ülke kaynaklarının, yer altı zenginliklerinin nasıl yağma ve talan edildiğini, ormanlarının ve arazilerinin ise yabancılara nasıl peşkeş çekilip, nasıl satıldığını anlatırlardı.

Bu sözleri dinleyen VasilePin yani Pop Aleksandır'ın öfke ve hiddetten tüyleri ürperir: "Aman yâ Rabbi! Bu duruma karşı ne yapmalı?.."

diyerek elleri ile başını döverdi. Gözlerini açmak lâzımdı. Ama kimin? Ve nasıl?

Aleksandır, çocuklara ahlâk ve din dersi vermek üzere zengin ailelerin evlerine davet edildiği zaman bunu severek kabul ediyordu. Artık kendisi Rusya'nın seçkin aileleri arasında, aranan ve sorulan biri olmuştu. Çocuklarla sohbet etmek için, bir prensin veya bir kontun evine davet edilmediği tek bir gün yoktu.

Pop Aleksandır da bu durumdan memnun oluyordu.

Çünkü cahil kalmış ve unutulmuş olan milyonlarca halkın içinden çıkıp yetişmiş bir insan ve onların bir elçisi olmak sıfatıyla bu yüksek mevkilerde konuşmalarının bir etki yapabileceğini ümit ediyordu. Her fırsatı değerlendirerek toplumun ihtiyaçlarından, dertlerinden ve korkunç bilgisizliklerinden yakınırlardı. Halkın daha rahat çalışabilmesi için, onlara hürriyet verilmesi ve işçilerin dayanılması mümkün olmayan çalışma ve yaşama şartlarının mutlaka düzeltilmesi gerektiğinden bahsederdi:

"Halk topluluğu, devletin temelidir," derdi. "Eğer temel çürük ise, devlet binası da zayıf demektir."

Tatevo'lu din adamı, "Millet bu halden memnun değildir, için için kaynıyor!" sözleriyle kontları, prensleri ve diğer büyük memurları ikaz etmeye çalışıyordu.

"Milyonlarca halkın yürekleri öfke ve kin ile doludur. Bir gün milletin, sabrı tükenebilir. İnsanların kalbinde biriken öfke ve intikam duyguları taştığında, suların taştığı gibi, birden bire patlar. Kendisini kuşatan bütün engelleri devirir. O zaman korkunç bir felâket olacaktır. Cahil olan halk bu durumlarda öyle taşkınlıklar ve vahşetler yapar ki, bu yaptığına sonra kendisi de pişman olur ama o zaman iş işten geçmiş olur."

Pop Aleksandır'ın bu konuşmaları kontların ve prenslerin pek hoşuna gitmezdi. Bunları dinlemek istemezler ve yahut belli belirsiz bir gülümsemeyle karşılık verirlerdi:

"Siz idealistsiniz. Fazla abartıyorsunuz. Hem halkın, gerçekten ne durumda olduğunu bilmiyorsunuz.

Her millette halk tabakası cahildir vahşidir. Onlar parmaklık gerisinde ve kafesler içinde tutulmalıdır. Halkın yaşayışını düzeltmeye çalışmak ve bunu düşünmek boşuna bir gayrettir. Çünkü halkın durumu düzeldikçe, halk daha da bozulur. Onlar yoksulluk ve mahrumiyetlere katlanmaya alışmıştır. Yalnız ihtiyaçlar kendilerini zorladığı zaman çalışırlar. İhtiyacı kalmazsa, ahlâkı bozulur. İçki içmeye, kumar oynamaya ve başıboş gezmeye başlarlar."

Vasilef, bu tür sözleri hemen her yerde, o kadar çok kişiden duymaktaydı ki... Ümidinin iyice zedelendiği bir gün, hanımına şöyle dedi:

"Bu adamların hepsi sanki taştan birer duvar!.. Ne söylersem etki etmiyor. Kafaları sersem, kalpleri ise merhametsiz. Hepsi de gururlu mu gururlu!.. Ancak bir gün gelecek ve bu halkı isyan ettirecekler. O zaman hem kendilerini, hem de bütün Rusya'yı mahvedecekler! Büyük bir felâkete sürükleyecekler."

Zaman onu ne kadar da haklı çıkardı...

Çarlık Rusyası'nın Yıkılması

ÇAR II. NİKOLA'NIN oğlu ve Rusya tahtının veliahtı yedi yaşını bitirmişti. İlk defa oruç tutacağından, gereken dinî töreni yapmak üzere Vasilef saraya davet edilmişti.

Vasilef, veliaht ile sohbet ederken Çar ve Çariçe de yanlarında bulunuyordu. Vasilef in sözleri çok hoşlarına gittiğinden, Vasilef'den kendileri için özel ders ve sohbetler yapmasını istemişlerdi.

İşte Raçinski'nin öğrencisi ve Tatevo köylüsünün oğlu şimdi Çar Nikola'nın manevî önderi olmuştu. Gerçi bu önderlik ve öğretmenlik sadece bir sözden ibaret kaldı. Vasilef, kontlara ve prenslere söylediği gibi Çar'a da halkının yoksulluk ve acılarından söz etmeye başlayınca Çar kızarak ve öfkeyle koltuğundan kalkarak: "Bir daha bu gazeteci gevezeliklerini benim huzurumda tekrar etmeyiniz!.." demişti.

"Halkımın neye ihtiyacı olduğunu ben kendim çok daha iyi bilirim. Zamanı gelince ben halka gerekli olan şeyleri vereceğim. Fakat bunun henüz zamanı gelmemiştir. "

Bu sözleri söyledikten sonra Çar, arkasını dönerek Vasilefe selâm bile vermeden salondan çıkıp gitmişti. O gün kralın yardımcılarından biri yanına yaklaşıp güya hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi:

"Çarımız bu gün bir şeyden canı sıkılmış gibi görünüyorlar. Yoksa birisi memleketin nasıl idare edileceğine dair kendisine akıl vermek kahramanlığında mı bulundu? Akıl ve nasihat verecekler; hem de kime? Ne kadar gülünç? Efendim bunlar çok safdil insanlardır.

Kendilerini, Allah'ın kutsadığı bir zâttan daha akıllı zannediyorlar. Çar böyle nasihatler dinlemekten hiç hoşlanmaz," diye söyleniyordu...

Vasilef, burada hakkın ve adaletin sesinin sağır duvarlara çarptığını anladı. Bundan sonra bir köşeye çekilerek ibadetle meşgul olmaya başladı.

Bu durum ve şartlar altında bulunan Rusya'nın feci sonu kaçınılmazdı artık. Çok geçmeden 1917 ayaklanması oldu. Çar tahtından indirildi. Ardından tahta geçen Krenski ise, gerek akıl ve gerek ruh itibariyle yetersiz birisiydi ve gülünç bir şekilde Büyük Napoleon rolünü oynamaya kalkıştı. O da başarısız bir aktör olarak çok çabuk iktidar sahnesinden çekilip gitti.

Rusya'nın idaresi ihtilâlcilerin eline geçti. Her tarafta takipler ve sorgular başladı. Meşhur bakteriyolog Zabolotni küçük bir tren istasyonunda sorgusuz sualsiz öldürüldü. Pop Aleksandır Vasilef de bu karışıklıklar sırasında büyük üzüntüler ve yıkımlar yaşadı.

Profesör Raçinski bu kötü günleri hiç görmedi. Çünkü, bütün bunlar olup bitmeden önce, dünyadan ayrılmıştı. Ardında, geride kalanlara uzun yıllar örneklik edecek ve dersler çıkartılacak dopdolu bir ömür bırakarak...